

Een pantser van zelfstandigheid

ELIZABETH JANE HOWARD Na het succes van de romancyclus over de Cazalets is nu ook Howards tweede roman in vertaling verschenen, over een onthutsend huwelijk.

Door onze medewerker **Rob van Essen**

Elizabeth Jane Howard: Welbeschouwd. (The Long View) Vert. Inge Kok, Atlas Contact, 464 blz. € 24,99 ●●●●○

Het eerste deel van *Welbeschouwd* begint met een diner voor acht personen, ter gelegenheid van de verloving van de zoon des huizes. De gastvrouw is Antonia Fleming. Haar huwelijk is zo goed als voorbij. Ze is 43 jaar en weet wat er in dit stadium van haar wordt verwacht: 'Voor haar leeftijd was een pantser van zelfstandigheid voorgeschreven; zelfstandigheid die bleef bestaan tot de kortstondige waardigheid van de dood was bereikt.'

Haar echtgenoot Conrad gaat zijn eigen gang. Op zijn kostschool is hij vroeger door een leraar als 'briljant maar obstinaat' omschreven 'en hij had zich sindsdien aan de formule gehouden'. Behalve de verloofde zoon is er ook nog een dochter, die moeilijke relaties met mannen onderhoudt.

Het entje is een noodzakelijke, formele verplichting waarvan niemand lijkt te genieten - behalve de lezer. De auteur van de scène, Elizabeth Jane Howard (1923-2014), laat ons kennismaken met alle deelnemers, maar het is duidelijk dat de echte hoofdpersoon van deze roman de gastvrouw is.

De dag na het diner bezoekt die gastvrouw een cocktailparty waar ze een man tegenkomt die haar fascineert en angst inboezemt. Op dit moment is het eerste deel van de roman zo goed als afgelopen. In de voorgaande pagina's zijn er allerlei lijnen uitgezet waarvan je het verdere verloop zou willen weten: het desintegrerende huwelijk van de Flemings, de verloving van de zoon, de keuzes die de dochter moet maken, en vooral ook het net begonnen verhaal over Antonia Fleming en de fascinerende, gevaarlijke man.

Maar het gaat niet verder, het gaat terug. Het eerste deel van de roman speelt in 1950, in het volgende deel is het 1942. En zo gaan we deel verder terug in

Tafeldekkende vrouw.

de tijd, tot we terecht zijn gekomen in 1926. Als lezer konden we in het eerste deel nog even de hoop koesteren dat dingen goed zouden kunnen uitpakken, desnoods tot 'de kortstondige waardigheid van de dood' aan toe, tenminste voor een paar personages, maar nee, deze roman is een andere exercitie: we reizen steeds dieper het verleden in en zien het huwelijk van de Flemings in verschillende stadia passeren, tot het moment dat het nog niet bestond.

Ontzagwekkend

The Long View heette deze roman van Howard toen die uitkwam in 1956, en dat is wat we krijgen: een veelomvattende blik op een huwelijk, op de Engelse hogere middenklasse, op een tijdperk. Na het succes van Howards vijfdelige romancyclus over de familie Cazalet is nu ook deze roman in het Nederlands vertaald. De verta-

ling bevat een voorwoord van Hilary Mantel, die terecht de 'technische vaardigheid' roemt waarmee *Welbeschouwd* is geschreven, en het een 'ontzagwekkend' idee vindt dat dit pas Howards tweede roman is. Je hebt inderdaad nergens de indruk dat hier een auteur aan het werk is die nog zoekt naar een stijl of vorm. Tweede roman of niet, *Welbeschouwd* is het resultaat van een volwassen schrijverschap.

Het is een psychologische roman die om een trage, geconcentreerde lezing vraagt. Wie dat kan opbrengen, wordt beloond met een nauwgezet en soms onthutsend beeld van twee mensen, van hun tijd en van hun klasse. In de wereld die Howard ons voorlegt kneden en vormen mannen hun vrouwen alsof ze vanzelfsprekende eigenaren zijn, en weten vrouwen weinig van seks, of van de werkzaamheden van hun echtgenoot. Op 43-jarige leeftijd moet Antonia concluderen dat ze een product van haar man is geworden, ze is door hem 'bemind, aangeraakt en gevormd; gedomineerd, beschermd en genegeerd. [...] Zelfs de paar keer dat ze had gedacht dat ze zich had laten gelden waren een direct gevolg van haar omgang met hem'.

Ook al draait het om de binnenwereld van de personages, de buitenwereld is niet afwezig. Howard kan met een paar streken een interieur of een landschap neerzetten. Dat valt vooral op in het laatste deel, dat op het platteland speelt, in het landhuis waar de 19-jarige Antonia opgroeit. Ze is haar toekomstige echtgenoot dan nog niet tegengekomen, ze is verliefd op een wat oudere, vaste gast van haar ouders, Curran. Ze ontdekt iets over die Curran, en over haar ouders, dat het beeld dat ze van haar omgeving heeft van zijn fundamenteen slaat. Niet dat hierdoor alles wat we tot dan toe gelezen hebben meteen wordt verklaard, we hebben een roman in handen, geen schuifpuzzel, maar het schetst wel de wereld waarin Antonia zich staande moet houden.

Door de omgekeerde chronologie weten we inmiddels al hoe dat haar is afgegaan, en dat *Welbeschouwd* uiteindelijk geen roman is over een ontsnapping. Als je na het slotdeel het eerste deel van het boek weer opent, is dat alleen maar méér doortrokken van een grimmig en glashelder soort melancholie.

SONNET

Veel te zelfverzekerd sonnet

waarin er te veel meningen zijn

Wat zijn problemen in een land dat geen problemen kent? Een soort van dansleraar die zich ziet als heervalverbetaar, opiniepeilers met oligofreen

verstand van elke zelfbedachte kwestie en voetbalhumor, dat nog wel het meest. Als dit land van kantinelol geneest, herstelt het van mentale indigestie.

De waarheid komt met twijfel en kost tijd. Gelijk wordt niet aan eigendunk ontleend of aan een boze stemming in het land.

Een voxpopsentiment is nog geen feit. Dat jan en alleman een mening meent te mogen hebben, is een misverstand.

1 juli 2020

Ilya Leonard Pfeijffer schrijft elke twee weken een sonnet naar aanleiding van de actualiteit.

Celebrity's die de oorlog overnemen

PATRICK BASSANT De Spaanse Burgeroorlog is het thema van deze volkse en geestige roman.

Door onze medewerker **Sebastiaan Kort**

Boeken over de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) zijn soms ondoordringbaar als een braamstruik. Dat heeft te maken met al die belanghebbenden die aan de strijd deelnamen. Je had de conservatieven, je had de monarchisten, de anarchisten, die je dan weer niet moest verwarren met de anarcho-syndicalisten, je had de alfonsisten, de carlisten en falangisten, je had vrijwilligers uit allerlei landen die als stroigoed over de kaart waren verspreid, er waren de Sovjet-spionnen, je had laffe Duitsers in vliegtuigen en bijna allemaal gingen ze, alsof het allemaal nog niet ingewikkeld genoeg was zo, schuil achter kapitale afkortingen als CNT, FAI en CE-DA en POUM. Je moet elke keer opzoeken wie wie ook alweer was.

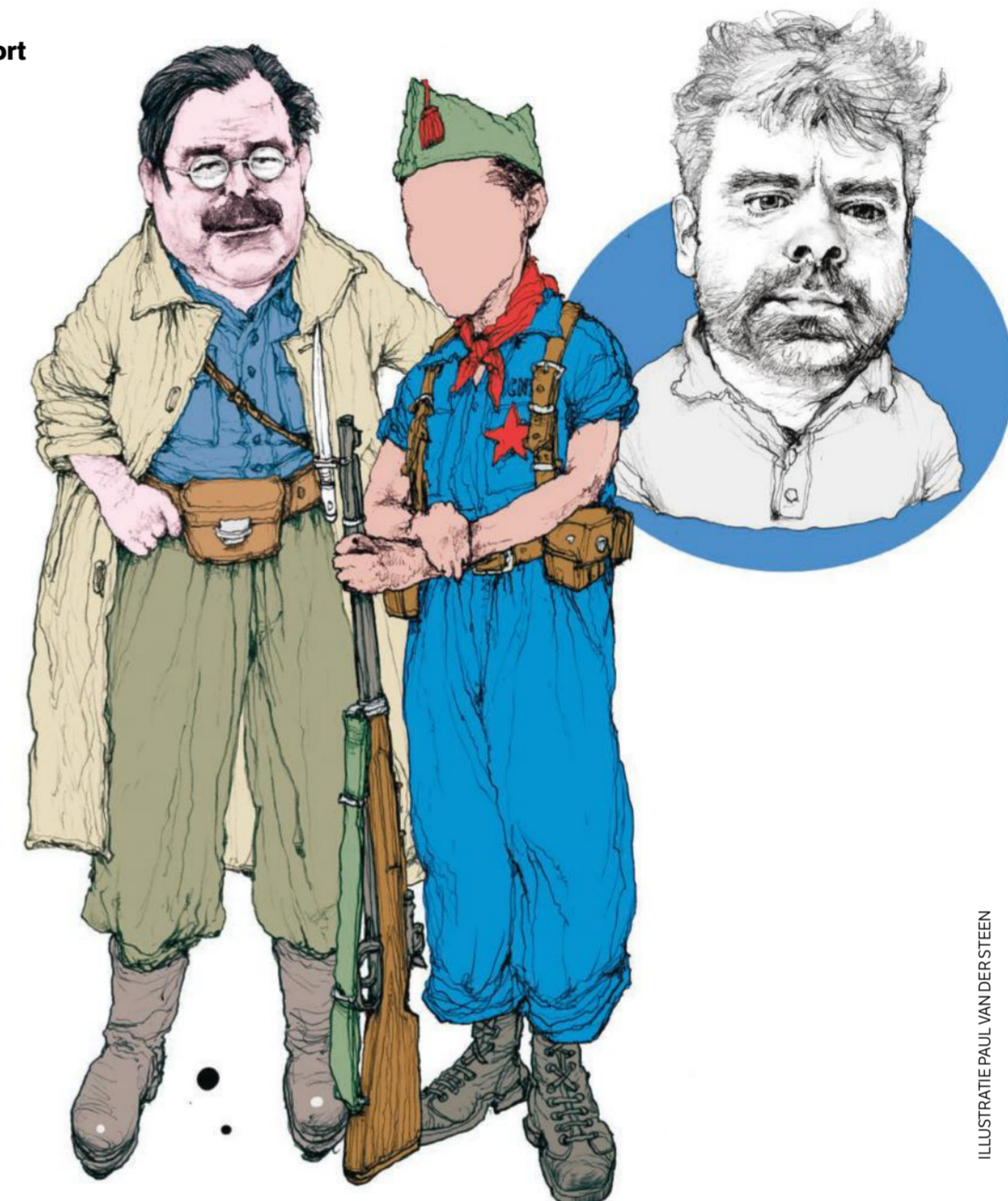
Je vraagt je erbij af hoe het toch mogelijk was om als doodgevone soldaat de goeien te onderscheiden van de mensen die in jouw ogen tot de slechten behoorden. Want je bevond je niet alleen in een potpourri aan ideologieën, er liepen dus ook allerlei anderstaligen rond. Of anders gezegd: kon een uit, ik noem maar wat, Nederland ingescheepte, ongeschoolde arbeider, wel verstaan wat die eveneens communistisch gezinde, maar Roemeense gezaghebber van hem vroeg? Laat staan in het heetst van de strijd?

Vonken

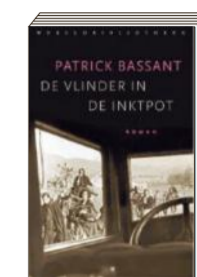
De term 'fog of war', oftewel het voor de oorlogsparticipanten zo moeizaam te analyseren strijdtoneel, is voor de Spaanse Burgeroorlog dus zeker op z'n plaats. En het zal één van de vonken zijn geweest voor *De vlinder in de inktpot*, Patrick Bassants tweede, fikse roman.

De twee grote hoofdrolspelers worden volop blootgesteld aan de ondoordringbaarheid van een situatie waar ze juist zo geëngageerd in stapten. Er zijn misverstanden, mensen worden niet goed verstaan, er zijn dialecten en achterhoede-gevechten, er is te veel gedronken, er is de ver- en afleiding van het vlees, er zijn door te geven boodschappen die zo lang zijn dat ze niet onthouden kunnen worden: Bassant heeft allerlei manieren gevonden om duidelijk te maken dat Pit (een Nederlandse communist) en Johan Brouwer (een intellectueel die echt bestaat) heeft en die ook voor de *Nieuwe Rotterdamse Courant* verslag deed van de Spaanse Burgeroorlog) voortdurend in troebel water zwemmen met hun bril nog op de kade.

De vlinder in de inktpot is in veel opzichten een heel andere roman dan Bassants debuut, het al in 2012 verschenen *Joy*. Dat was dun, arty en vilein, waar dit is dik, volks en geestig is. Maar overeenkomsten zijn er ook. Zo valt Bassant opnieuw terug op het gebruik van buitenisig taalgebruik: grossierde hij in *Joy* in moderne woorden als 'poenie', 'bana' en 'lossoe', nu werkt hij met een lingo dat eveneens 'van de straat' is, maar dan van de jaren dertig van de vorige eeuw. Het kenmerkt de investering die hij voor deze roman deed, zoals ook de waslijst aan geraadpleegde literatuur achterin laat zien. Wegwezen, daar komen de 'kaasjagers' aan, dan wel 'klabakken' die helemaal naar Parijs zijn gekomen (waar Pit een tussenstop maakt) om er te 'spinzin'. Bijna over *the top*, maar dus niet helemaal, wordt het met de weergave van Ernest

ILLUSTRATIE PAUL VANDERSTEEN

Patrick Bassant: De vlinder in de inktpot. Wereldbibliotheek, 414 blz. € 25,- ●●●●○

Veeleer is het zijn opzet om te benadrukken hoe raar het eigenlijk is dat deze figuren van allure de boventoon voeren in boeken over historische voorvallen, als streakers op een tennisveld. Je ziet door de celebrity's de wereldbrand niet meer.

Dit is vooral een roman - en ook hierin is er gelijkenis met *Joy* - over retoriek, over de toe-eigening van een, hier grimmige, realiteit voor dramatische doeleinden. De grommende beere Hemingway is daar het meest expliciete voorbeeld van ('En weet je, je moet een goed verhaal nooit laten dwarsbomen door de waarheid'), maar fetelijk laat bijna niemand zich onbetuigd, om het eenvoudige feit dat de verhalen over of films en foto's van de oorlog bij het thuisfront anders geen enkele indruk zullen maken. Changeren dus maar, hopelijk voor de goede zaak, maar stiekem toch vooral voor de eigen status.

Hier en daar is het wat looig en had Bassant wel wat minder vlijtig mogen zijn om zoveel mogelijk theoretische twistpunten in de tekst op te nemen. Maar in verreweg het grootste deel van het proza toont hij een intelligente subtiliteit die niet alleen tot grinniken stemt, maar die ook herhaaldelijk onze moderne tijd lijkt te resoneren. Zo heeft *De vlinder in de inktpot* de schwing en het lichtzinnige van een avonturenroman, maar laat hij je evengoed nadenken over de magnetiserende uitwerking van geweld op mannen, over het effect van techniek en over de consequentie van het besluit om politiek partijdig te 'worden', namelijk: het is het moment waarop het nadenken stopt.

Bassant toont een intelligente subtiliteit die niet alleen tot grinniken stemt

Hemingway, de Amerikaanse schrijver die ook in de oorlog rondloopt en die in Bassants vingers een bezopen, protserige pad is die zich bedient van een Kapitein Haddockiaans vocabulaire: 'Goeiemegrans! Een aanslag op het vrije woord! Vuile Moorse stuipenkoppen, achterlijke rechte galftrappers! Ze vrezen mijn speech, die katholieke ongeletterde smeeters. Goskrommeneie, zo denken ze dus met me om te gaan. Ongeletterde bokkenezen! Ik zal ze de flanken smeren, de laffe kapitalistische kaffers!'

Cultuurdragers

Hemingway, die consequent heel masculien 'Hem' wordt genoemd, is maar één van de vele cultuurdragers die in de roman worden opgevoerd. Malraux, Gide, John Dos Passos, Robert Capa, Jef Last, Menno ter Braak, ze worden allemaal genoemd of komen ook echt ten tonele, waarmee Bassant het (toch voorname) potserlijke cultuurkorsje rondom deze oorlog lijkt te willen tonen. Men theoretiseert er duchtig op los, zittend aan de tafels in het welbekende Madrileense Hotel Florida, meningsverschillen uitvechtend, altijd met de fles binnen handbereik. Je kunt hier natuurlijk weemoedig over zeggen dat 'de' schrijver of intellectueel er een eeuw geleden nog toe deed qua publiek debat, maar dat is toch niet hoe Bassant deze tafereel kadreert.

Advertentie

nrcboeken

Een verhaal van hoop, en van een levenslange liefde die sterker is dan al het andere. Het magische, sprankelende vervolg op *Het zoutpad*.

De wilde stilte

Raynor Winn

"Nog mooier dan *Het zoutpad*" - *Trouw*

"Ook het vervolg is prachtig. Natuur en de wrange werkelijkheid, liefde, hoop en vragen. Alles met elkaar verweven.

Zo mooi!" - *Gerda Aukes - Boekhandel den Boer Baarn* Uitgeverij **Balans**

Paperback **22,99**

Nu al derde druk

nrcwebwinkel

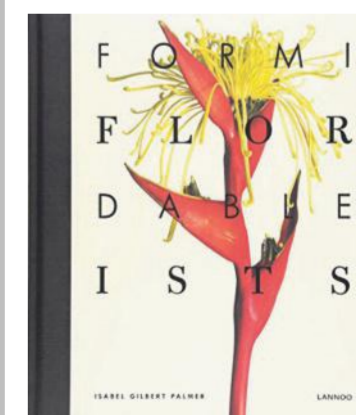
Telefonisch bestellen 088-5720572

Advertentie

one day only

Geldig t/m donderdag

Formidable Florists
De 27 meest toonaangevende bloemisten ter wereld

60% korting

45,99 Nu voor **19,99**

- ✓ De grote meesters van de bloemierskunst vertellen hun verhaal in woord en beeld
- ✓ Een wereld waar vakmanschap en schoonheid hand in hand gaan

Bestel nu op: www.onedayonly.nl/boeken